

Тулiна Ельбiс Євгенiвна

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри екологічного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОГО СВІТУ ДЛЯ ВИПАСАННЯ ХУДОБИ ТА ІНШИХ ПОТРЕБ ТВАРИННИЦТВА

В Основних напрямках державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки, затверджених постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р., зазначено, що сіножатні і пасовища (які виступають природними кормовими

угіддями) займають більше 12% усього природно-ресурсного потенціалу сільського господарства країни [4]. Випасання худоби на пасовищах і заготівля сіна на сіножатах із давніх часів є традиційними формами використання природних ресурсів (у першу чергу рослинного світу) в Україні.

Далі пропонуємо звернутися до визначення цих понять. У науковій літературі під сіножатами розуміють земельні ділянки, вкриті трав'яною рослинністю, яка систематично скошується на сіно, сінаж, трав'яне борошно, силос або зелену підкормку. Сіножаті можуть бути природні або сіяні, які створюються шляхом посіву багаторічних або однорічних трав [1, с. 260]. Пасовища – це земельні угіддя з трав'янистою рослинністю, що використовуються для випасання тварин. Розрізняють пасовища природні і сіяні, або штучні (культурні) [1, с. 267].

До наведеного слід додати, що загальні засади використання об'єктів рослинного світу для випасу худоби та інших потреб тваринництва визначаються Законом України «Про рослинний світ», Земельним кодексом України і ще деякими нормативно-правовими актами. Проте Закон України «Про рослинний світ» врегульовує лише відносини щодо використання природних пасовищ і сіножатей, оскільки на них зростають дикорослі види рослин на відміну від сіяних (культурних) пасовищ і сіножатей, які створюються шляхом посіву суміші бобово-злакових багаторічних і однорічних трав.

Зокрема, ст. 14 Закону України «Про рослинний світ» визначає, що використання природних рослинних ресурсів може здійснюватися з господарською метою для випасу худоби, забезпечення інших потреб тваринництва. Використання природних рослинних ресурсів для випасу худоби й забезпечення інших потреб тваринництва забороняється, якщо це може призвести до деградації земель, зайнятих об'єктами рослинного світу, або перешкоджає їх своєчасному природному відтворенню [7].

Наголосимо, що використання природних рослинних ресурсів для сінокосіння й випасу худоби є спеціальним видом використання рослинного світу. Потрібно додати, що власники і землекористувачі земельних ділянок не потребують дозволу на спеціальне використання природних рослинних ресурсів, крім випадків використання тих із них, що занесені до Червоної або Зеленої книг України (ч. 8 ст. 10 Закону України «Про рослинний світ»).

Формалізуються ці положення виключно за методичними й рекомендаційними документами неофіційного характеру (наприклад, методичними рекомендаціями щодо створення й використання багаторічних культурних пасовищ; документами, що встановлюють норми площ пасовищ на одну голову худоби, та ін.) [2].

Розглядуваний вид використання природних рослинних ресурсів здійснюється на земельних ділянках, що визначаються в установленому земельним законодавством порядку, передбаченому у ст. 34 Земельному кодексі України, згідно з яким громадяни можуть орендувати земельні ділянки для сінокосіння й випасу худоби. Органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування мають право створювати на землях, що перебувають у власності держави чи територіальної громади, громадські сіножаті й пасовища [3].

Землевпорядні і процедурні аспекти організації громадських пасовищ сьогодні регламентуються Рекомендаціями щодо створення поблизу населених пунктів із земель запасу та резервного фонду громадських пасовищ для випасу худоби, затвердженими наказом Держкомзему України «Про затвердження рекомендацій щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 30 грудня 1999 р. № 130 [8].

Окремо доцільно зупинитися на використанні лісової рослинності для випасу худоби та інших потреб тваринництва, що передбачено ст. 73 Лісового кодексу України, де цей вид віднесено до побічних лісових користувань [6]. Крім того, дане питання детально регламентоване в «Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань у лісах України».

Так, випас худоби (за винятком кіз) дозволяється на вкритих і не вкритих лісовою рослинністю землях лісового фонду, якщо це не завдає їм шкоди. Місця і строки випасу вказуються в лісовому квитку. На територіях об'єктів природно-заповідного фонду це може мати місце лише за умови, що не суперечить цільовому призначенню останніх. Зокрема, законодавством закріплено деякі заборони щодо випасу худоби, а саме не дозволяється випасати худобу в державних захисних і пожегозахисних лісових смугах, протиерозійних лісах, особливо цінних лісових масивах, лісах першого і другого поясів зон санітарної охорони джерел водопостачання, лісах першої і другої зон округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих територій та інших категорій захисних лісів, де це передбачено законодавчими актами тощо. Також в цьому Порядку врегульоване питання використання природних рослинних ресурсів для забезпечення інших потреб тваринництва, а саме заготівлі сіна. Цим правовим актом визначені місця для сінокосіння та встановлені строки початку заготівлі сіна [5].

Отже, проаналізувавши чинне законодавство у цій сфері, можна сказати, що наразі законодавець детально регламентує питання використання лише лісової рослинності для випасання худоби та інших потреб тваринництва, а щодо інших типів (наприклад, степової) воно на сьогодні залишається не вирішеним. Відсутність належного правового регулювання цих відносин може призвести до цілого ряду проблем, а саме внаслідок надмірного випасання худоби зменшується видове різноманіття і кількісний склад рослинного світу, результатом чого може стати опустелювання значних територій.

Отже, на нашу думку, одним із способів вирішення цих проблем є розроблення і прийняття єдиного підзаконного нормативно-правового акта, який буде встановлювати порядок використання рослинного світу для випасання худоби та інших потреб тваринництва.

Література:

1. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 3-е. – М. : Сов. энцикл., 1977. – Т. 19, 23 : Ульяновск – Франкфорт. – 624 с. : с илл., 27 л. ил., 5 л. карт.
2. Земельний кодекс України : наук.-практ. комент. [Електронний ресурс] // Законодавство України. Кодекси та закони. – Режим доступу: HYPERLINK <http://uazakon.ru/ukr/zku/>. – Заголовок з екрана.
3. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 р., № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

4. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 38–39. – Ст. 248.

5. Порядок заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.1996 р. № 449 [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : HYPERLINK «<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF>». – Заголовок з екрана.

6. Про внесення змін до Лісового кодексу України : Закон України від 08.02.2006 р. № 3404-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 21. – Ст. 170.

7. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22/23. – Ст. 198.

8. Рекомендації щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : затв. наказом Держкомзему України від 30.12.1999 р. № 130 // Землевпорядний вісник. – 2000. – №1. – С. 33–34.